Lymbus

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

Budapest
2016

Lymbus

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

Főszerkesztő
Ujváry Gábor

Felelős szerkesztő
Lengyel Réka

Olvasószerkesztő
Nyerges Judit

A szerkesztőbizottság tagjai:
Boka László, Fazekas István, Gecsényi Lajos, Jankovics József, K. Lengyel Zsolt, Katona Csaba, Kollega Tarsoly István, Mikó Árpád, Monok István, Oborni Teréz, Pálffy Géza, Petneki Áron, Szentmártoni Szabó Géza, Varga Katalin

A kötetet kiadja
a Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet, a Klebelsberg Kuno Alapítvány,
az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára,
a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság és az Országos Széchényi Könyvtár

HU ISSN 0865 0632

Kiadja a Balassi Intézet és az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Felelős kiadó: Fodor Pál főigazgató
Borítóterv: Csizmadia Kata
Nyomdai előkészítés: MTA BTK Történettudományi Intézet
tudományos információs témacsoport
Nyomdai munka: Prime Rate Kft.
Felelős vezető: Dr. Tomcsányi Péter

Tartalom

9 Bilkei Irén
Közöletlen Jagelló-kori oklevelek a Csányi család levéltárából

17 Kiss Farkas Gábor
„Mindent el kell hinnünk és meg kell tartanunk, ami a Bibliában van?" Gosztonyi János győri püspök kérései és Iodocus Clichtoveus párizsi teológus válaszai: *Nonnullarum questionum dissolutio* (1517)

45 Szentmártoni Szabó Géza
Bajnaky István hat levele Trencsén város levéltárából, Balassi Bálint és német virágénekek említésével

57 Hámori Nagy Zsuzsanna
Francia követjelentések Bethlen Péter és kísérete brüsszeli és velencei tartózkodásáról

67 Szabó András Péter
A besztercei levéltár jegyzékei az erdélyi fejedelmi udvarról (1636–1659)

123 Martí Tibor – Monostori Tibor
A Spanyol Monarchia értesülései a Magyar Királyságról. Castañeda márki titkárának „interjúja" Esterházy Miklós nádorral (1639)

141 Balogh Zsuzsánna – Barta M. János
Bánffy Dénes levelei Csáky Istvánhoz (1667–1669)

171 Bujtás László Zsigmond
Magyar vonatkozású levelek Gerard Hamel Bruyninx levéltárából (1676–1677)

187 Kovács Zsuzsa
Attila sírja Lippánál

199 Tóth Ferenc
Az irodalom és a diplomácia vonzásában. Charles Gravier, Vergennes grófja François de Tott báróhoz írt levelei, 2. rész

235 Vaderna Gábor
Gróf Teleki Ferenc (1785–1831) levelei

275 Orbán János – Csörsz Rumen István
Kéziratok és nyomtatványok egy marosvásárhelyi kereskedőház boltozatából

315 Tóth Barna
„Magyar versekkel felelő Kaballa". Pálóczi Horváth Ádám *versgenerátor*a

343 Czifra Mariann
Kazinczy Ferenc grammatikája: helyesírás és kiejtés

367 Onder Csaba
Kölcsey Ferenc: Előszámlálása azon Princípiumoknak mellyek a' Révai' Grammatikájában megállítatnak

377 Tóth Kálmán
Kiss József orvos levelei az MTA KIK Kézirattárában

389 Schiller Erzsébet
Magyar peregrinus tanárok – Nagykőröstől Oxfordig és az Urálig

395 Székely Tamás
Vajkay Károly vasgyári igazgató jelentése az állami foglalkoztatású munkások választójoggal történő esetleges felruházásának ügyében (1904)

407 Egry Gábor
Egy kiállhatatlan ember megpróbáltatásai. Kelemen Lajos állam elleni izgatási pere Nagy-Romániában

425 Joó András
„Az ősi felfogáshoz képest egy bizonyos változás mutatkozik…” Iulio Maniu fejtegetései Magyarországról, Romániáról és az erdélyi kérdésről 1944 januárjában

443 Lakatos Artur
A temesvári Madosz működése 1944. augusztus 23. – október 1. között

451 Rácz János
Kompromisszumra képtelenül. A Brit Kommunista Párt és értelmisége az 1956-os forradalom idején

Balogh Zsuzsánna – Barta M. János*

Bánffy Dénes levelei Csáky Istvánhoz (1667–1669)[1]

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Nádasdy család nádasdladányi levéltárának Rottal János működésével kapcsolatos iratanyagában található az a tizenkilenc levél, amelyeket – egy kivételt leszámítva – Bánffy Dénes írt Csáky Istvánnak.[2] Mivel a 6. és 19. számú levelek olyan mértékben sérültek, hogy az már értelmezésüket is nagyrészt lehetetlenné teszi, ezeknek csak rövid tartalmi kivonatát adjuk közre. Ugyanezen okból a 18. számú levél esetében Bánffy levelének is csak a regesztája olvasható, Csáky jó állapotban fennmaradt választervezetét azonban teljes formájában közöljük.

A leveleket feltehetőleg az ekkor szatmári főkapitányként működő Csáky István továbbította Rottal János császári tanácsosnak, amint az kettőjük egymás közti levelezéséből is valószínűsíthető.[3] A morvaországi nagybirtokos, magyar indigenátussal is rendelkező Rottal a bécsi udvarban a magyarországi ügyek szakértőjének számított. Feltételezhetően magyarul is tudott, emellett nem egy királyságbeli főnemesi családdal rokoni kapcsolatban is állt. Politikai súlyát jelzi, hogy az 1660-as években rendre számítottak rá Bécsben az Erdéllyel folytatott tárgyalások során is. Ezt követően, 1670–1671 során előbb a lőcsei *commissio,* majd a pozsonyi *judicium delegatum* elnökeként kulcsfigurája volt a Wesselényi-szervezkedés felszámolását követő magyarországi perek lefolytatásának.[4]

A levelek írója, Bánffy Dénes egyik központi alakja volt az erdélyi politikai elitnek. Karrierje már 1659-től emelkedést mutatott, hiszen ekkor már a fejedelmi tábla ülnöke, és bár csupán feltételezhetjük, de ugyancsak ettől az évtől Doboka vármegye főispáni tisztségét is viselte. Pályafutásának igazán kiemelkedő időszaka azonban I. Apafi Mihály fejedelemségének idejére tehető, ugyanis 1666-tól a kolozsvári főkapitányi, 1667-től a szamosújvári főkapitányi és Kolozs vármegye főispáni tisztségét is betöltötte, emellett 1664–1674 között a fejedelmi tanács tagja volt.[5] A címzett Csáky István 1659

---

* Jelen forrásközlés elkészítésében Balogh Zsuzsánnát az MTA Domus magyarországi ösztöndíj támogatta.

[1] Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, P 507. A Nádasdy család nádasdladányi levéltára. Levelezések, Series A. V. 13. d. No. 510. Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani doktori témavezetőinknek, Horn Ildikónak és G. Etényi Nórának segítségükért és támogatásukért, valamint Fazekas Istvánnak, aki mindvégig figyelemmel kísérte és segítette munkánkat.

[2] A kivétel a 9. számú levél, amely Bánffy Dénes Bialis Ferenc somlyói főkapitányhoz írt levelének párja. Ezt a másolatot valószínűsíthetően Bánffy maga továbbította Csákynak.

[3] Barta M. János már dolgozik a kiadásukon. Rottal levelei a Csáky család központi levéltárában, míg Csáky levelei a Nádasdy család nádasdladányi levéltárában találhatók.

[4] Rottal magyarországi politikájáról röviden: R. Várkonyi, 2002, 447–448; Rottal perekben betöltött szerepéről: Pauler, 1876, 118. passim.

[5] Trócsányi, 1980, 23.; Bánffy életéről és működéséről további szakirodalmat a teljesség igénye nélkül lásd Bethlen, 1993; Cserei, 1983; Zsinka, 1914; Szilágyi, 1859; Lázár, 1889; R. Várkonyi, 1984; Gergely, 1912.

tavaszán jutott először komoly tisztségekhez. Márciusban lett Bereg vármegye főispánja, majd egy hónappal később megkapta királyi kamarási kinevezését. Szatmár főkapitányi tisztét 1661 júniusától viselte, beiktatására azonban csak egy évvel később kerülhetett sor.[6] Egy nappal a felső-magyarországi nemesi felkelés kirobbanását követően, 1670. április 10-én azonban lemondott hivataláról, és fennállt a veszélye, hogy karrierje más irányt fog venni.[7]

A két főúr pályája ezt követően az addigihoz képest más irányba fordult, de a további események részletes bemutatására itt nem nyílik tér. Így csak jelezni tudjuk, hogy míg Bánffy Dénes 1674-ben az erdélyi politikai harcok áldozata lett, addig Csáky István az 1670-es években fokozatosan visszanyerte a bécsi udvar bizalmát, majd 1687-es országbírói kinevezését követően a Magyar Királyság második országos méltóságává vált.

Az alább közölt 19 levél vizsgálatával teljesebb képet alkothatunk az erdélyi fejedelmi udvar és a bécsi udvar közötti kapcsolati hálóról, valamint az információáramlás mikéntjéről. Ennek a kapcsolati hálónak egyik fontos eleme volt Csáky István, aki szatmári főkapitányként biztosítékot jelentett arra, hogy Bánffy levelei eljuthassanak Bécsbe, illetve az onnan érkező levelek az erdélyi fejedelmi udvarhoz.

A levelek közlésénél a modern átírás elveit igyekeztünk követni, szem előtt tartva azonban a levél írójának nyelvi sajátosságait.[8] A központozást, ahol szükségesnek láttuk, a jobb megértés érdekében módosítottuk.

Források

1.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Örményes, 1667. február 6.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas ur[am], sógoro[m].

I[ste]n ke[gyelme]d[e]t szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Ez alkalmatossággal is akarván k[egyelme]d[ne]k, avagy csak levelem által udvarolno[m], kívánom, méltatlan íráso[m] találja szerencsés órába[n] k[egyelme]d[e]t. Azo[n]ban kérem bizodalmaso[n], ne legyek ily elfelejtett szolgája, ki minde[n] alkal-

[6] Tisztségeiről legújabban: Ludiková–Mikó–Pálffy, 2007, 340. Vázlatos életútjáról: Papp, 2011, 64–69; Zrínyi Miklóshoz írt két levele kapcsán röviden R. Várkonyi Ágnes is kitér politikai pályájára, lásd R. Várkonyi, 1992, 295–306.

[7] Csáky szerepéről a felső-magyarországi felkelés idején, valamint politikai pályájának alakulásáról 1675-ig Barta M. János tartott előadást az 1614. évi szepesváraljai zsinat 400. évfordulója alkalmából a 2014. október 23–24. között megtartott konferencián. Az előadás tanulmányváltozatát l. a konferenciakötetben: Barta, 2015.

[8] Útmutatóként szolgált Bak Borbálának a témában alapvető írása is: Bak, 2000, 91–137.

matossággal kívánok szívesen és engedelmességgel k[egyelmedne]k szolgálno[m]. Semmi új híreink most nincse[ne]k, az ország gyűlése egy hónapig duralván, elbomlék, kiben is az adó felvetése és végházak tartása forgott derekasba[n] fenn. Az alatt szegény Petkj[9] ur[am], egyik hazánkfia és hasznos szolgája elhagyá[10] bizony nem kevés szomorúságunkra, de így tetszett I[sten]nek is. Kére[m] bizodalmaso[n] jó egészségérűl s szerencsés utazásárul tudósítani ne nehezteljen. I[ste]n[n]ek ajánlo[m] ezzel k[egyelme] d[e]t és maradok

k[egyelmedne]k igaz szolgája
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

Őrmenjes,[11] 6. Febr[uarii] 1667.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan ur[amna]k (titulus),[12] k[egyelme]d [!] bizodalmas ur[amna]k, sógoromnak adassék.

2.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak (Kolozsvár, 1667. február 15.)

Méltóságos gróf úr bizodalmas ur[am] sógoro[m].

Tartozó kötelességem szerint akarám k[egyelmedne]k tudtára adnom, tegnapelőtt érkezék k[e]g[ye]l[me]s ur[am] Portan lévő követének levele, mely 22. Jan[uarii] költ Drinapoljbul[13]. Írja a fővezér Caura[14] vítatásába[n] kevésbé mehetett elé, mint reméllette, és hogy a kresztyén hadak minden passuso[n] békével által bocsátvá[n] utánok estenek, és a passusokat úgy elvötték, s magokat úgy megszorították (mivel az ott lévő helyhez és földhöz képest a vezérrel is lovas had n[em] volt, han[em] csak gyalog), hogy októbertűl fogva egy emberével több Portára nem érkezett. Azáltal is csak a segítséget

[9] Petki István (1610 k.–1667), Csík-, Gyergyó- és Kászonszék főkapitánya, Küküllő vármegye főispánja, valamint a főudvarmesteri tisztséget is betöltötte. Lásd Trócsányi, 1980, 32; Bethlen, 1993, 661; Cserei, 1983, 566; Kis, 1895, 97–110; Balogh, 2012, 1189, passim; Mordovin, 2009, 373–422.

[10] Csáky István három nappal később keltezett levelében már arról írt Rottal Jánosnak, hogy Petki István Udvarhelyi Györggyel együtt a pestisjárvány áldozata lett. Csáky István Rottal Jánosnak, 1667. február 8., Namény. MNL OL, P 507, Levelezések, Series A. V. 12. d. No. 498. fol. 71–72.

[11] Mezőörményes (ma: Urmeniş, RO) kastélya ekkor Bánffy Dénes tulajdonában volt.

[12] Feltételezhetően a kettejük közötti jó viszony miatt Bánffy nem írta ki Csáky címeit.

[13] Drinápoly (ma: Edirne, TR).

[14] Valószínűsítjük, hogy a Kréta szigetén lévő Caneáról (ma: Xania vagy Khania) lehet szó, melyet 1668-ban foglaltak el az oszmánok a kandiai háború során.

sollicitalja, melyre nézve a kapitány pasa[15] 25. Martii indul vízen nagy erővel segítségére a vezér[ne]k. Ha az alatt szerencse ne[m] találja vezér ur[ama]t, adja I[ste]n, legyenek szerencsések mindazok[16] a kresztyének, kik a pogányság ellen kardjokot felövedzettek[17][?]. Ezzel ajánlo[m] I[ste]n[n]ek oltalmába[n] k[egyelme]d[e]t és maradok

k[egyelmedne]k igaz szolgája
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

15. Febr[uarii] 1667. Kolosvar[18].

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan ur[amna]k (titulus), bizodalmas ur[amna]k, sógorom[na]k adassék.
[A hátoldalon:] 23. Febr[uarii].[19]

3.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Gyalu, 1667. február 19.)

Méltóságos gróf úr.

Naménybul[20] 12. praes[entis] írt k[egyelme]d méltóságos levelét mind a méltóságos gróf Rottel Janos ur[am] őn[a]g[ység]a levelével együtt mai napon nagy böcsülettel vöttem, s ebbéli gratiaját is, I[ste]n éltetvén, megszolgálni igyekszem. Ime azért édes gróf ur[am] a méltóságos úr nekem jó k[e]g[ye]l[me]s ur[am] levelére választ írtam, illendő alázatossággal, kérvén nagy bizodalommal mint ur[ama]t k[egyelme] d[et], bocsássa oly alkalmatossággal fel leveleimet, idegen kézre ne jussa[na]k, mert úgy káros, nekem penig veszedelmes lehetne. Ezelőtt kevés napokkal k[egyelmednek háro[m] rendbéli levelet írván, mindháromszori alkalmatossággal írtam méltóságos gróf Rottel Janos u[ramna]k is, a fejedelemassz[ony][21] őn[a]g[ység]a kezéhez dirigalván Medgjesre,[22] azt hiszem, eddig k[egyelme]d kezéhez juthattak. Kiket is a megkül-

[15] Értsd: kapudán pasa.
[16] Mögötte kihúzva egy olvashatatlan szó.
[17] Bizonytalan olvasatú, betűhíven ennek látszik: felövedeczették.
[18] Kolozsvár (ma: Cluj-Napoca, RO).
[19] Az átvétel dátuma.
[20] Vásárosnamény (H).
[21] Lónyay Anna Lónyay Zsigmond beregi főispán legidősebb lánya. Első férje Közép-Szolnok vármegye főispánja, Wesselényi István, második férje Kemény János erdélyi fejedelem volt. Lásd Bethlen, 1993, 658; Szalárdi, 1980, 498.
[22] A Szatmár vármegyei Aranyosmeggyesről (ma: Medieșu Aurit, RO) van szó, amely ekkor Kemény János erdélyi fejedelem özvegyének, Lónyay Annának a tulajdonában állt.

désben k[egyelme]d gratiajaba[n] ajánlok, egyébiránt bizony bánná[m], idegen kézre jutnának, mert noha ur[am], hazám ellen való dolgok nincse[ne]k bennek, de a pók a mézrűl is mérget szed. Pater Kazonj[23] által küldött méltóságos levelére gróf Rottel ur[amna]k őn[a]g[yságána]k az én k[e]g[ye]l[me]s ur[am], bizonnyal írom, választ írt nagy böcsülettel. Hova tötte, ő adjon számot róla. Mindazáltal tegye bizonyossá k[egyelme]d, édes gróf ur[am], a méltóságos Rottel Janos ur[ama]t őn[a]g[yságá]t arrul, hogy azo[n] leszek, az én k[e]g[ye]l[me]s ur[am] e gyanút magárul elhárítsa, és a Kazonj ur[am] alkalmatla[n?] ezirán való cselekedeti ily méltóságok között akadályt és idegenséget ne szerezhessen. Azomba[n] édes gróf ur[am], én k[egyelme]d atyafiságos gratiajaban ajánlo[m] magamat, melyben meg is vagyok nyugodvá[n]. Kérvén azo[n][24] legközelebb, recommendaljo[n][25] abban csak (ahol illik), amiben ismer. I[ste]n[n]ek oltalmába[n] ajálvá[n] k[egyelme]d[et] maradok

k[egyelmedne]k igaz szolgája
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

Gyalu[26], 19. Febr[uarii] 1667.

P. S.
Volna mirűl írno[m], de pennára nem bízhato[m], talá[n] érünk jobb alkalmatosságot.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan uram[na]k (titulus), bizodalmas ur[amna]k, sógorom[na]k adassék.

4.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Bonchida, 1667. február 22.)

Méltóságos gróf úr bizodalmas ur[am], sógorom.

[1.] 19 praes[entis] Zakmart[27] költ k[egyelme]d kétrendbéli méltóságos levelit mind a méltóságos palatinus ur[am] őn[a]g[ság]a levelével együtt elvöttem nagy bö-

[23] Kászony Márton esztergomi kanonok. A bécsi és az erdélyi fejedelmi udvar közötti diplomáciai ügyek lebonyolításában vállalt szerepet. Lásd Bethlen, 1993, 656.
[24] Mögötte kihúzva egy olvashatatlan szó.
[25] Előtte kihúzva egy olvashatatlan szó.
[26] Gyalu (ma: Gilău, RO).
[27] Szatmár (ma: Satu Mare, RO).

csülettel, s nagy engedelmességgel veszem aziránt való gratiaját is, melyet továbbra is hogy rajtam fenntartsa, kérem bizodalmason.

A lengyelek[ne]k nagy veszedelmeket már jó ideje mióta mi is értettük, amikur esett rajtok a veszedelem, ottan hamar a praedát harácsolták, árulták Jazvasart[28] is. Bizony dolog nagy vélekedés lehet benne, Porta akaratábul lőtt-e, nem-e? Míg Portárul k[e]g[ye]l[me]s ur[am] is erről nem informatus, de úgy tetszik, amennyire a tatár nemzet[ne]k függése van a Portatul, soha Porta akaratja, engedelme nélkül a tatár nemzet[29] (s még penig új cham[30] lévén) e dologban magát egyelíteni nem merte volna. Ahonnan, édes gróf ur[am], mit[31] remélhessünk, gyenge elme is által láthatja, valamely nemzetek[ne]k a pogányság egymás között való egyenetlenségét látja, gyakran annak dolgában kedve ellen is bele elegyíti magát. Féltem nagyobbtul Lengyel Orzagot, ha I[ste]n s a kresztyénség meg nem segíti. A két oláh vajdáktul, hogy segítséget mostanába[n] kívánna a tatár, nem értett[em]. Ha mi olyan lészen, megértjük hamar mi is, és k[egyelme]d[e]t tudósítani el nem mulato[m]. [2.] Semmi egyéb oly híreink most nincse[ne]k, Petkj ur[am] csíki, gyergyai, kászonszéki kapitányságában succedalt Szentpali Janos[32] ur[am], ez is k[egyelmednek]k egy köteles szolgája. [3.] Méltóságos palatinus ur[am] őn[a]g[ság]a levelére választ tévén, nagy alázatoso[n] kérem, méltóztassék őn[a]g[ságána]k megküldeni. Csudás hírt ír őn[a]g[ság]a nekem, hogy odafel az a híre, Erdelj őfelsége ellen készülne. S írá[m] őn[a]g[ságána]k is, bizony[33] nem sokat ad az a 80 ezer tall[é]r adóba[n], aki mifelőlünk azt hirdeti, elég bajunk van, ha többet n[em] keresünk is. Ha mit ebben értet, kére[m] bizodalmoso[n] tudósítson, honnan s mi okokbul folyhat felőlünk az a hír. Higgye megértvén,[34] amint hogy egyéb dolgokban, úgy ebben is realitast talál bennem. [4.] Méltóságos gróf Rottel János ur[amna]k őn[a]g[ságána]k írt levelemet, hogy bizonyos ember által küldötte meg, igen megszolgálom k[egyelmedne]k. Kérvén, amelyet Veselenj Pal[35] ur[am] öcsém által fog nemsokára ismét elvenni, azt is postára ne bocsássa. Tudo[m], őn[a]g[ság]a is kedvesen veszi, én is bizony megszolgálo[m] k[egyelmedne]k. Ugyanis, ha k[egyelme]d gratiajaban nem bízná[m] (tudván mind őn[a]g[ságá]hoz való nagy közelségét, s megtapasztalvá[n] hozzá[m] való gratiajat is), bizony én soha az őn[a]g[ságána]k szóló leveleimet postára nem merném bízni, mert sok az latur[36] ember, s a jót is gonoszul megjárassák. Kér[em] gyakra[n] tudósítani, s ha mi levelek

[28] Jászvásár (ma: Iași, RO).
[29] Utólagos betoldás.
[30] Értsd: kán.
[31] Itt a „gondos" szó szerepel áthúzva.
[32] Szentpáli János, 1667-től csíki főkapitány, felesége, Bornemissza Zsuzsánna révén sógora I. Apafi Mihály fejedelemnek, valamint Bánffy Dénesnek. Lásd Bethlen, 1993, 666; Szalárdi, 1980, 752.
[33] Mögötte egy olvashatatlan kihúzott szó.
[34] Itt egy már olvashatatlan, áthúzott szó szerepel.
[35] Wesselényi Pál, Wesselényi István és Lónyay Anna fia, Wesselényi Ferenc nádor unokaöccse. Felesége Béldi Zuzsanna, Béldi Pál lánya volt. Később megkapta Közép-Szolnok vármegye főispáni hivatalát. A bujdosók egyik vezéralakja volt. Trócsányi, 1980, 79., passim; Cserei, 1983, 92, passim.
[36] Értsd: lator.

mél[tóságos] Rottel ur[am]tul őn[a]g[yságá]tul érkeznék, bizonyos embertűl megküldeni méltóztassék. Ezzel ajánlo[m] I[ste]n[n]ek oltalmába[n] k[egyelme]d[e]t és maradok

k[egyelme]d kész szolgája

Banfi Dienes
m[anu] p[ropria]

Bonczida,[37] 22. Febr[uarii] 1667.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan uram[na]k (titulus), bizodalmas ur[amna]k, sógorom[na]k adassék.
[A címzés alatt halványan, bizonytalan eredetű kéztől:] 7. Martii Beszterczen.

5.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Gyalu, 1667. március 28.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas ur[am], sógoro[m].

[1.] 8. praes[entis] Beszterczerűl[38] írt k[egyelme]d méltóságos levelét ez órába[n] vettem tartozó becsülettel, és hogy sok dolgai között is szolgájárul el nem feledkezett, k[egyelmedne]k, mint ur[amna]k megszolgálom, s kérem továbbra is azo[n] gratiajaban tartso[n] meg.

Tegnapi napo[n] küldvén levelemet a méltóságos Kemeny Janosne fej[e]d[elem]aszsz[ony] őn[a]g[yság]a szolgái által k[egyelmedne]k, k[e]g[ye]l[me]s ur[am] és maga[m] méltóságos Rottel Janos ur[amna]k őn[a]g[yságán]ak szóló levelekkel együtt, kiknek is megküldéseket ajánlo[m] k[egyelme]d gratiajaba[n]. Egyszersmind kérvén azon is jó alkalmatossággal ezelőtt két rendben k[egyelmedne]k és Rottel ur[amna]k őn[a]g[yságána]k írt leveleim felől (kiket Veselenj Pal ur[amna]k küldtem volt), jutottak kezeihez, nem-e, és ha jutottak, feljebb mentek-e. S annál inkább, ha azonokra remélhet-e,[39] hamarjába[n] választ tudósítani ne neheztelje[n]. Ha penig a[40] válasz megtér, azt is bizonyos alkalmatossággal méltóztassék megküldeni.

---

[37] Bonchida (ma: Bonțida, RO).
[38] Beszterce (vsz. Besztercebánya, ma Banská Bystrica, SK).
[39] Előtte egy áthúzott, olvashatatlan szó szerepel.
[40] Utólagos betoldás.

[2.] Semmi új híreket k[egyelmedne]k nem írhatok, hanem hogy Zoljomi[41] ur[am] I[ste]ne kresztyénsége és ura árultatásával ez elmúlt héten Varadba[n][42] beszökött, kiben micsoda nemzetünk veszedelme feltőtt célja lehet, bölcsen megítilheti. De mivel sem oka, sem pénze, sem igaz igye nincsen, hiszem, I[ste]n megszégyeníti, s e cselekedetivel sietteti sok gonosz[43] vétkeivel, árultatásával[44] érdemlett jutalmát Istentűl elvenni. Egyébiránt a jó ifjú asszony árván, s gyámoltalanul maradván kelle irgalmasságot cselekednék, ha protectioja alá venné (arrul a játékrul bocsánat), k[e]g[ye]lmes ur[am] mind ez, s mind egyéb dolgok végett követét expedialja a Portára (Deus providebit). Kérem igen bizodalmoso[n] továbbra is mi[nden?][45] illendő dolgokrul tudósítani, s állja [?] [---]ságos[46] gratiajaba[n] megtartani méltózt[at],[47] én míg élek, maradok

k[egyelme]d igaz sz[olgája]
Bánfi Dienes m[anu] p[ropria]

Gjalu, 28. Martii 1667.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan ur[amna]k (titulus), bizodalmas ur[amna]k, sógorom[na]k adassék.

6.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak (Bonchida, 1667. április 15.)

Az igen nagy mértékben rongálódott szöveg miatt itt csak a levél tartalmi kivonatát közöljük. Bánffy panaszkodik, hogy már negyedik levelére nem kapott választ Csákytól. Rottal Jánosnak is három levelet küldött, ezekből Csákynak kettőt Wesselényi Pál fog bemutatni. Április 20-án, Gyulafehérváron[48] országgyűlés lesz, amelyen elsősorban Zólyomi Váradra szökésének ügyében fognak tanácskozni.

---

[41] Zólyomi Miklós, albisi Zólyomi Dávid fia. 1658–1667 között tanácsúr, valamint Hunyad és Zaránd vármegye főispánja. I. Apafi Mihály fejedelem, attól tartván, hogy Zólyomi a fejedelemségére tör, Fogaras várába záratta. 1667-ben Zólyomi a Portára menekült. Bánffy Dénes Zólyomi birtokainak elkobzása után megkapta Gyalut, amelyet később a Porta felszólítására kárpótlás fejében a fejedelem visszakövetelt. Végül azonban ez nem valósult meg, Gyalu Bánffy kezén maradt. Cserei, 1983, 100–101, 113, 579; Bethlen, 1980, 669; Zsinka, 1914, 52–56.

[42] Nagyvárad (ma: Oradea, RO).

[43] Itt egy olvashatatlan, áthúzott szó következik.

[44] A „vétkeivel árultatásával" utólagos betoldás.

[45] A forrás töredékessége miatt csupán feltételezhetjük, hogy itt valószínűleg a „mind" szó következett.

[46] A forrás töredezettsége miatt a szó eleje hiányzik, valószínűleg a „nagyságos" szó volt olvasható.

[47] A forrás töredezettsége miatt a szó vége hiányzik.

[48] Gyulafehérvár (ma: Alba Iulia, RO).

7.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Bonchida, 1667. május 17.)

Méltóságos gróf úr bizodalmas ur[am], sógorom.

[1.] Már alkalmas ideje ke[gyeleme]d levelét nem vöttem, hihető az az oka, hogy én is az néhány napok alatt k[egyelmedne]k nem írhatta[m], de bizon[n]yal íro[m] k[egyelmedne]k, nem udvartalanságom, sem idegenségem az oka, hanem hogy az ország gyűlésében kellett vala mennem. Ahonnan megjűvén ottan mindjárt betegségben esém, és csak mostanába[n] k[e]zdettem hitvány nyavalyámbul felépülni. K[egyelme] d[et] azért kérem bizodalmoson, megbocsásso[n] a néhány napok alatt való ne[m] írhatnomrul [!], sőt atyafiságos gratiajaba[n] tartso[n] meg, s ne feledk[e]zzék rólam. [2.] Megvallom, édes gróf ur[am], nem k[e]vés törődéssel vagyok ennyi levelimre a méltóságos gróf Rottel Janos ur[am]tul őn[a]g[yságá]tul választ nem érdemelhetek, holott azelőtt csak egy levelem is választétele nélkül őn[a]g[yságána]k nem maradott. Melyre nézve nem kevéssé tusakodtam elm[é]mben, nemde importunusnak nem[49] ítiltetne, ha ezúttal is írok őn[a]g[yságána]k? De az őn[a]g[yság]a gratiajába[n] való bizodalomtul meggyőzettetvén, íme mostan is alázatoso[n] írt levelemet k[egyelme]d méltóságos kezeihez küldöttem. Kérv[é]n azo[n] engedelmesen, nem csak bizonyos alkalmatossággal ne neheztelje megküldeni, de az én reménységem szerint való gratiajábul méltóztassék úgy recommendalni őn[a]g[yságána]k, hogy ne valljon ezúttal is szégyent levelem. Egyébiránt, ha az őn[a]g[yság]a gratiajába[n] most is meg kezdek fogyatkozni már csalhatatlanul, hiszen mind magának őna[gyságána]k, s mind az udvar[na]k kedvetlenségét, noha I[ste]n s a dolgok tegyenek bizonyságot, s végre az idő is meg fogja mutatni, nem vagyok én e mostani világban is henyélő, s háládatla[n] szolgája őfelségé[ne]k. Mindazáltal, ha az én szerencsétlenségem, édes gróf ur[am], érdemetlenné tészen az őfelsége egynéhány ízben ígért k[e]g[ye]lmességire, patientia. Ebben a k[egyelme]d mediatussaga és jó akaratja, édes gróf ur[am], nekem sokat segíthet, nem is kételkedem atyafiságos gratiajaba[n], melyben mind most, s mind ezután nagy bizodalommal ajánlo[m] magamat. [3.] Semmi jó új híreket k[egyelmedne]k ne[m] tudok írni. A fővezér, úgy hallatik, még kevés szerencsével hadakozott, bizonyos embere lévén most k[e] g[ye]l[me]s ur[amna]k szintén a táborára, minden órába[n] váratik attul bizonyosbat értünk. A szilisztriai pasát is, halljuk, a két oláh országgal az innepekre Jazvasarhoz[50] akar szállani, hogy a tatárság magát conjugalva[n] menje[n] a lengyelek ellen, I[sten] sz[ent][51] fiáért gátolja meg[52] a kresztyénség ellen való szándékok[at]. Kérem mégis, ne

[49] Utólagos betoldás.
[50] Jászvásár (ma: Iași, RO).
[51] Az „sz" betű olvasható csak a töredékes résznél.
[52] Utólagos betoldás.

nehezteljen jó egészségérűl, s egyéb il[yen] hírekrűl is tudósítani. I[ste]n[n]ek ajánlo[m] k[egyelme]d[et] édes g[róf] ur[am]. Bontzida, 17. Maii 1667.

K[egyelme]d kész szolgája
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

[4.] A határ dolga végett, remélem, kevés napok múlva a váradi türök ur[a]k[k]al lészen valamely bizonyos helyen conferentiank. Noha még bizonyos helye és terminusa nincs, de a Partiumba[n] kell lenni, ha meg nem hazudják magokot azo[n] alkalmatossággal, Somljoba[n][53] s Csehben[54] [?] is I[ste]n engedelméből el fogok tekinteni. Akarvá[n] azo[n] úttal udvarolhatnék, bár csak egy óráig lehetek k[egyelme]d[d]el szembe, talá[n][55] sem a közönséges jónak, sem a közel való föl[---][56]nem lenne ártalm[a]s.

[A lap szélén:] [5.] K[e]g[ye]lmes uram is most a gyűlésben két ízben is kérdette, Rottel ur[am]tul őn[a]g[yságá]tul nem jűtt-e válaszom a minapi levelekre? Ha kárát ne[m] látja benne, jovallanám néha-néha k[egyelme]d is levele által látogatná k[e] g[ye]l[me]s ur[am]at, ha nem használ is, vékony itíletem szerint nem árt véle.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan ur[amna]k (titulus), bizodalmas ur[amna]k, sógorom[na]k adassék.
[A hátoldalon:] Red[itum] 22. Maii.

8/a.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Gyalu, 1667. május 27.)

Édes gróf ur[am].

Ezúttal is akará[m] k[egyelme]d[e]t látogatno[m], s egyszersmind[57] magamat is eszében juttatno[m]. Kíváno[m], levelem szerencsés órába[n] találja k[egyelme]d[e]t, azo[n]ba[n] k[é]rem gondos dolg[a]i, ha mikor engedik, ne neheztelje[n] jó egészségérűl tudósítani.

I[ste]n[n]ek hála, mi most szenvedhető csendességben vagyunk. A váradi pasával[58] egyező tetszésbűl a holdolts[á]g dolgá[na]k jobb karba[n] állítása végett ad 6. Junii termi-

[53] Szilágysomlyó (ma: Şimleu Silvaniei, RO).
[54] Szilágycsehi (ma: Cehu Silvaniei, RO).
[55] Kihúzva talán az „egy" szó.
[56] Valószínűleg: földnek.
[57] Utólagos betoldás.
[58] Hamza, váradi pasa. Bethlen, 1993, 296–297.

naltunk csendben, avagy Hadadba[n][59] kívánná a pasa gyűlnénk, de én Zilajt[60] vagy Somljot akaro[m], ha reá vehet[ném]. Akármely helyben legyen, mindazáltal pro majore securitate felesed magunkkal kell errűl a részrűl is ki mennünk, mely végre való kiindulásunkat mindazáltal senkinek az őfelsége birodalmába[n] kárt tenni nem akarunk. K[é]rvén k[e] g[ye]l[me]det, bizodalmoso[n] parancsolja meg tiszti alatt lévő vitézek[ne]k, a kapdosás[-na]k hagyja[na]k békét a barátim (mert azon kívül is eleget cselekedték), talá[n] a jó szomszédság és a közönséges békesség is azt kívánja. A Portarul is, I[ste]n[n]ek hála, k[e]g[ye]l [me]s ur[un]k, s a szegény hazá[na]k kedves hírei érkeztek, továbbra is minden jót remélünk a szegény haza békességérűl. I[ste]n[n]ek ajánlo[m] k[egyelme]d[et] és maradok,

k[egyelme]d köteles szolgája,
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

Gyalu 27. Maii 1667.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan ur[amna]k (titulus), bizodalmas u[ramna]k, sógorom[na]k adassék.

8/b.

Csáky István választervezete Bánffy Dénesnek (Béltek, 1667. június 5.)

Replica[61]
Édes sógor ur[am] szolgálok k[e]gyelmedn]ek.

Minapi levelére k[e]g[yelmedn]ek, melybe[n] velem bizonyos helyen szemben lenni kévánt, amely somlyai katonák hozták volt, ugyanazokról írta[m] választ k[e]g[yelmedn]ek, ne[m] tudo[m], ha vötte-e? Viszont 27 Maii Gyalúból írt k[e]g[yelme]d levelét tegnap estve későn vötte[m], illendő becsülettel. Ne[m] akarta talá[n] elébb megadni Szaruadi Horvath Janos ur[am], kire nézve kellett Kun Mihai[62] ur[am] által újobba[n] írvá[n] k[e]g[yelmedn]ek, hogy a szomszédságba[n] való érkezéséről, és tovább való k[e]g[yelme]d parancsolatjával bizonyost érthetné[m]. Danka[63] ur[am] által

[59] Hadad (ma: Hodod, RO).
[60] Értsd: Zilah (ma: Zalău, RO).
[61] Csáky saját kezével a „replica" szó és az aláírás, maga a választervezet azonban idegen kéztől származik.
[62] Valószínűleg káli Kún Mihály, Cserei Mihály első feleségének, Kún Ilonának az édesapja. Lásd Cserei, 1983, 285–286.
[63] Valószínűleg a kassai hadiszék elé vitetett, azonban ott felmentést nyert Danka Jánosról lehet szó. Lásd Pálffy, 1995. http://www.3d.hu/hkkk/files/tanacsadok/palffy_katonai.pdf. Utolsó letöltés ideje: 2015. 04. 12.

is bélteleki[64] puszta házamnál, ha magát megalázza közelebb érkezvé[n], hova is a töröknek gyülekezetire nézve felesebb magam[m]mal ez órában érkeztem.

Melynek híre akármint légye[n], k[e]g[yelme]d hallgatásba[n] való vigyázásnál egyébnek ne higgye k[e]g[ye]l[me]s ur[am] őfelsége birodalmának széliben. Kiből akárki[65] levelem nélkül más pártra csak általmegyen is, ugyan kérem k[e]g[yelme]d[e]t, mindjárt fogassa, viszont nékem is k[e]g[yelme]d engedelméből hasonlót elkövetne[m] szabad légye[n].

Beltek, die 5. Junii 1667.

K[e]g[yelme]d jóakaró szolgája,
g[róf] Csaki Istuá[n] m[anu] p[ropria]

9.

Bánffy Dénes Bialis Ferencnek[66] (Szentmihály, 1667. június 6.)

Szolgálok k[e]g[yelme]d[ne]k].

[1.] Mi ez estve ide szállánk szép hadakkal, azo[n]ban érkezék a k[e]g[yelme]d levele, és az én Váradra küldött emberem is, kikből megértette[m] a pogány ebeknek hazugságokat és álnokságokat, melyre nézve mi se[m] fáradhatunk tovább, hane[m] visszatérünk. Bizony báno[m] igen ki ne[m] mehettünk, de annak mind így kelle lenni. [2.] Azomba[n] ne[m] gondolván k[e]g[yelme]d semmit az ebek dolgával, hogy tilalmazvá[n] k[egyelme]d annál jobba[n] az adót exigálja, és exigáltassa mindenütt, valahul lehet. Sőt ahol vakmerősködni találtatnék, fel is kellene köttetni a bírákban. K[e]g[yelme]tek úgy provideálj[on], hogy a magok[67] fizetésekre kiszedjék, mert inne[n] belöl bizony egy pénz se[m] lészen. [3.] Azomba[n] k[e]g[yelme]d tudosítso[n] minden dolgokrul. A gróf Csáki István ur[am] szolgáját igen jó szívvel látán[k], ha bejünnének hozzám, és k[e]g[yelme]d[e]t kérem is, legye[n] azo[n], és kíséresse be, ha bejünné[ne]k az elfogott debreceniek, és urunk szolgái felől tudósítso[n]. I[ste]n k[e]g[yelmed]del. Sz[ent] Mihaly[68], die 6. Junii 1667.

---

[64] Krasznabéltek (ma: Beltiug, RO).
[65] Kihúzva, utána egy olvashatatlan szó.
[66] Nem Bánffy Dénes kezével írt levél. A címzett személyét a lap hátoldalán olvasható megjegyzés teszi egyértelművé.
[67] Kihúzva: „fi".
[68] Szentmihály (vsz. Almásszentmihály, ma: Sînmihaiu Almaşului, RO).

P. S. Azt írja nekem a pasa,[69] reá ment negyvenezer tallérokra, amely élést vetett volt fel k[e]g[yelme]d a mostani szükségre. Banfi Dienes.

[A lap hátoldalán:] Paria litterarum Dionysii Banffi Generalis Tran[silva]nici Exercitus.

[Alatta Csáky kezével folytatólagosan:] ad supremu[m] capitaneum etc. in Somlyó.[70]

10.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak (Gyalu, 1667. június 9.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas sógor ur[am].

[1.] A váradi pasa meghazudván magát, a praefigalt terminusra nem compareala, melyre nézve velünk is a commisarius urakkal meg kelle térnünk. Melyben legközelebb nagy szerencsétlenségem[ne]k tarto[m] ezt, hogy intentiom szerint k[egyelmedne]k nem udvarolhatok ezen alkalmatossággal, mert részem szerint elkövetek vala minden lehetséges alkalmatosságokat a k[egyelmed]del való szemben lehetésre, lévén oly reménységben, k[egyelme]d is jó intentiom[na]k succural, de ha így kelle elmúlni, arrul n[em] tehetek. Talá[n] ad I[sten] jobb alkalmatosságot, én azomba[n] vagyok és maradok k[egyelme]d megismert szolgája és atyjafia.

[2.] Sem[m]i új híreink nincse[ne]k mostanába[n], ha mikrul az oda fel való hírekben nekem is szabad értenem, kére[m] tud[ó]sítso[n]. Én már gróf Rottel Janos u[ramna]k őn[a]g[yságána]k írni nem merek, miért lehete őn[a]g[ysá]ga gratiajá[na]k ily minden ok nélkül megváltozni, alig éri elmém fel okát. Noha némely jóakaró uraim informatiojokhoz képest már kezdhetek vélekedni felőle, de azokat is nehezen hihetné[m], s hitethetném el m[a]gam[m]al, ha mit ebben is értett volna, nem kételkedem ajánlott jóakaratját ezirránt is tűlem meg nem vonza.[71] Innen[72] belöl is ha valami alkalmatlanságok n[em] impedialják, fog posta nemsokára Becsben menni, talá[n] azon alkalmatossággal [---][73] a k[egyelme]d jó akaratja által felment leveleim érdemelnek választ, avagy ha nem is, csak okát érthessem, könnyebb lészen. Istennek ajánlo[m] k[egyelme]d[et]t édes gróf u[ram]. Gjalu, 9. Junii 1667.

---

[69] Feltehetőleg Kücsük Mehmed pasa, ekkor temesvári beglerbég. Magyarországi szerepéről lásd Tóth, 1999, 89–99.

[70] Ekkor a genovai születésű, 1680-ban indigenátust nyert Bialis Ferenc a somlyói főkapitány. Lásd Kis, 1897, 144.

[71] Értsd: vonja.

[72] Előtte kihúzva egy már olvashatatlan szó.

[73] Kiolvashatatlan szó, ennyi látható: b[...]kr[...]o.

k[egyelme]d szolgája, sógora
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

K[e]g[ye]lmes ur[am], méltóságos Rottel u[ramna]k őn[a]g[yságána]k írt levél is válasz nélkül oda marada, kár a nagy méltóságok között való correspondentia[na]k így nyakának szakadni.

Címzés: Méltóságos gróf Csakj Istvan ur[amna]k (tit[ulus]), nekem bizodalmas sógor ur[amna]k ők[egyelméne]k adassék.
A hátoldalon: 11. Junii.

11.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Gyalu, 1667. június 18.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas ur[am], sógorom.

[1.] 14. és 15. praes[entis] írt k[egyelme]d méltóságos levelét az inclusakkal együtt nagy szeretettel vöttem, s ezúttal is megtetézett atyafiságos gratiaját I[ste]n éltetvén igyekszem k[egyelmedne]k megszolgálni, s higgye is édes gróf ur[am], nagyra kötelezett eziránt való jóakaratjával.

Az én régi jó k[e]g[e]l[me]s ur[amna]k, méltóságos gróf Rottel Janos ur[amna]k ő n[a]g[yságána]k hozzá[m] való gratiaját is nagy örömmel olvasom méltóságos írásábul. Ugyanis érdemetlenségemre nézve nem csudálhato[m],[74] levelemre hogy őnag[agyságá]tul válaszom nem jüve, de érdemem felett eddig rajtam gyakorlott őn[agysá]ga gratiajához képest megvallom, nyughatatlankodott elmém. Mindazáltal már őn[a]g[yság]a k[egyelmedne]k tött[75] írásához képest többet remélek, váro[m] óránként az őn[a]g[yság]a k[e]gyes resolutioját. Bátortalan vagyok mindazáltal újabb irásimmal őn[a]g[yságá]t terhelnem, tartván attul, ekkediglen is gyakor[76] írásimmal unalmat szerzettem csak őn[a]g[yságána]k.

[2.] A váradi pasa mire célozzo[n] állhatatlankodásával, édes gróf ur[am], akárki által láthatja. Az elnyelt praedat kiokádni nehezteli, s aspirál az előtte való koncra is. Nekünk bizony elég bajos, de I[ste]n ostora lévén egész nemzetestül rajtunk, bajoskodnunk kell mindaddig vélek, míg I[ste]n akarja. Egyébiránt a Porta nem úgy akarja, avagy ha úgy akarná is, de még mosta[n] nem úgy kormányozza a dolgokat, amint ezek a telhetetlen váradiak kívánnák. Melyre nézve bizony nekem is sok nyughatatlanságo[m] vagyon miattok, próbálgatván sokk[é]ppen, mint szerezhetnének bátorságos bizodalmot magok[na]k a véghá-

[74] Kihúzva: ennyi [?].
[75] Kihúzva: kegyes.
[76] Értsd: gyakori.

zak táján, de abban kedvek, hiszem I[ste]nt, nehezen telik. K[e]g[yelmete]kkel most jobb szomszédságot láttatik tartani, kinek irigy nem vagyunk, adná I[ste]n, lenne állandó.

[3.] A bécsi novakat k[e]g[ye]l[me]s u[ramna]k elküldtem, noha annak némelyekről, s kivált Zoljomi ur[am] dolgárul őnag[ysag]a is eléggé informatus. Erdeljnek a gonosz ember sok költséget szerze, magá[na]k penig veszedelmet, azt hiszem nemsokára. Csudásan hallatik itt benn, oda ki való uraim közül némelyek Zoljomi ur[am] igyének[77] [!] promotioját örömmel várnák, noha ha úgy lenne, nem csak Erdelj savanyodnék meg, mindazáltal azt hiszem, az olyan uraim[78] elméjek nem lát messzire.

Kiváno[m] vala azt a boldog órát édes gróf ur[am], k[egyelmed]del lehetek vala szemben, magá[na]k k[egyelmedne]k sem lészen vala káros, s talán feljebb való dolgok[na]k is akadályos, de az üdő is, láto[m], akadályoztat. S megvallom, tartóztat az is tapasztalhatóképpen, ez a világ nek[e]m a jóért gyakran mostohául fizetett, de higgye el, s hitesse el másokkal is (akikkel illik), én igaz kresztyén vagyok, s k[egyelmedne]k penig maradok

igaz szolgája
Banfi D[ie]nes [manu propria][79]

Gjalu, 18. Junii 1667.

[4.] K[e]g[ye]l[me]s ur[am] szolgái hírem[m]el még Becsben[80] nem mentenek, az talán halad is, nem jüvén méltóságos Rottel Janos ur[am]tul őn[a]g[ysagá]tul is még válasza őn[a]g[ysagána]k. A levelet visszaküldöttem, és kérem engedelmességgel, továbbra is éltessen elkezdett gratiajával, higgye el, nem leszek háládatlan szolgája k[egyelmedne]k.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan ur[amnak]k (titulus), bizodalmas u[ramna]k, sógorom[na]k adassék.
[A hátoldalon:] 23. Junii.

12.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Kolozsvár, 1667. július 7.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas ur[am], sógorom.

K[egyelme]d levelét mind az én k[e]g[ye]l[me]s ur[amna]k őn[a]g[ysagán]ak írt k[egyelme]d leveléve[l] együtt böcsülettel vöttem, melyet is őn[a]g[ysagána]k mindjá[rt]

[77] Értsd: ügyének.
[78] Kihúzva egy már olvashatatlan szó.
[79] Az aláírásnál a szöveg töredékes.
[80] Bécs (ma: Wien, A).

megküldvén, íme az őn[a]g[yság]a arra való választételét is k[egyelmedne]k megküldöttem, továbbra is minden alkalmatossággal kívánván k[egyelmedne]k szolgáln[om].[81]

Radnoton[82] 15. praes[entis] a nemes ország gyűlése k[ez]dődik, hihető az Zoljomi ur[am] dolga végett is [---] Portarul jűvén követ, úgy értem szolgája i[s][83] [?] [---] Zolyomi [!] ur[amna]k vele és jószágát s semmit n[em][84] [?] [---] fog sollicitalni. Ezzel I[sten]nek ajánlom k[egyelme]d[et] [---][85]maradok k[egyelmedne]k

igaz szolgája, sógora
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

Kolosvar, 7. Julii 1667.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan u[ramna]k (titulus), bizodalmas ur[amna]k, sógoromnak adassék.

13/a.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak (Kolozsvár, 1667. július 27.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas u[ram], sógorom.

[1.] 22. praes[entis] írt k[egyelme]d levelét tartozó böcsülettel vöttem, az én k[e]g[ye]l[me]s ur[amna]k szólót penig késedelem nélkül megküldötte[m], elhívén őn[agysá]ga előtt[86] a k[egyelme]d aziránt való jó affectiojának méltó tekinteti lészen, részem szerint penig a k[egyelme]d nagy jóakaratját igyekszem minden alkalmatossággal k[egyelmedne]k megszolgálni.

[2.] A radnóti gyűlés másfél nap tartott, Zoljomi u[ram] mellet írván a kajmekám,[87] urunk[na]k őn[a]g[ysága]k jószági adaték meg. Maga is instalt ők[e]g[ye]lme, válasza elég lött, ha kijű, gratia adatik, s az ország törvénye szerint amely jósz[á]gokhoz jussa lészen, azokat is bírhatja. Ezzel a türök [!] követ visszament, a Zoljomi ur[am] szolg[á]ja, Kadar Istvan[88] itt benn maradott.

---

[81] A szöveg töredékessége miatt betűhíven csak ennyi olvasható: szolgaln[---].
[82] Radnót (ma: Iernut, RO).
[83] A szöveg töredékessége miatt csak az „i" olvasható biztonsággal.
[84] Erősen bizonytalan olvasatú szó a szöveg töredékessége miatt.
[85] Valószínűleg „s" vagy „és" volt olvasható eredetileg a ma már hiányzó helyen.
[86] Utólagos betoldás.
[87] Másik formájában: kajmakán. A nagyvezír helyettese az oszmánoknál. EMSZT. VI. 1. 16.
[88] Kádár István Zólyomi Miklós követeként érkezett ekkor a fejedelemhez, azonban ezen megbízatás során át is pártolt Apafi Mihály oldalára. Lásd Bethlen, 1993, 300–303.

[3.] Édes gróf u[ram], az én k[egyelme]dhez való igaz kötelességemtűl viseltetvén jelenteni k[egyelmedne]k nem halaszthato[m], k[e]g[ye]l[me]s ur[am] és az elsőbb ország rendei[89] filekben[90] sűrűn jű k[egyelmedne]k k[e]g[ye]l[me]s urunkhoz és a hazához való idegenkedésének híre, még a Zolyomi ur[am] materiajában is. Járulván ehhez az ország szabadságá[na]k[91] és a fejedelmi méltós[á]g[na]k sérelmével való néhány rendbéli megesett incursiok is,[92] mint nemrégen is a debreceni tanácsbeli emberek[ne]k arestaltatások kezesség és reversalis alá való vettetések.[93] Kirűl mostanába[n] keserves panaszt töttek a debreceniek, úgy értem, de sokkal többekrűl való informatiok is érték őn[a]g[yság]át (melyek nem mind pennára valók). Melyre nézve a rövid gyűlésen mindazok urunk őn[a]g[yság]a előtt fennforogván, csudálkozik őn[a]g[yság]a, s panaszolkodék is, soha okot k[egyelmedne]k effélékre n[em] adott. De látja I[sten] szívemet, édes gróf ur[am], ezelőtt is az k[egyelme]d méltóságára vigyázó kész szolgája volta[m] s vagyok ma is, de most utolban csak meg nem némulta[m], mert rég nem írhatok mindeneket, amelyek most itt benn fenn forga[na]k, melyben nem kevés commotioját látta[m] k[e]g[ye]l[me]s ur[amna]k. Én amint lehetett, s hozzám illet, bizony őn[a]g[yságá]t csendesítettem, de őn[a]g[yság]a többi között a debreceniek dolgát emez informatiokat erősítő jelnek tartja. Tudo[m] jól, édes gróf u[ram], k[e]g[ye]l[me]d nem k[e]g[ye]l[me]s ur[am] birodalmában lakik, nincsen is sem[m]i dependentiaja Erdeljtul. Mindazáltal jobb egy jóakaró száz gonoszakarónál. Egyébiránt nagy elméje, s szép discretioja szerint, elhittem, továbbra is néz. Ha méltó[na]k ítilli ezek[ne]k complamatioját, tudo[m] útját felkeresi, ha nem is, írásomat idegenül ne m[a]gyarázza, s jóindulatomat mely néven [!] ne vegye, mert én mint k[egyelmedne]k igaz kötelességgel való szolgája, s atyafia, úgy kívánta[m] ez alkalmatossággal is cselekedni. Ezzel magamat a k[egyelme]d atyafiságos gratiajába[n] ajánlván maradok

k[egyelmedne]k igaz szolgája, sógora
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

Kolosvart, 27. Julii 1667.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan ur[amna]k (titulus), bizodalmas ur[amna]k, sógorom[na]k adassék.

---

[89] Értsd: rendjei.
[90] Értsd: füleikben.
[91] Utólagos betoldás.
[92] Történeti munkájában Bethlen János is Zólyomi támogatásával vádolta Csákyt: „Úgy hitték, hogy Zólyomit is ő ösztönözte másoknál jobban arra, hogy a törökökhöz szökjön, és bajt csináljon nekünk. Nemegyszer imádkozott nyilvános lakomák alkalmával az asztalnál azért, hogy szándéka szerencsés sikerekkel járjon." Bethlen, 1993, 321.
[93] Kihúzva: is.

13/b.

Csáky István választervezete Bánffy Dénesnek (Szatmár, 1667. augusztus 1.)

Replica[94]
Szolgálok k[e]g[yelme]dnek, édes sógor uram.

Válasszal írt k[e]g[yelme]d becsületes levelét szerencsémre szinté[n] Kende Gábor[95] ur[am] nála[m] létében hozták Somlyorul tegnap. Köszönöm igen k[e]g[yelme]d atyafiságos jóakaratját némelyek balítéletek felől.

Debrecenhez úgy tudom, az én k[e]g[ye]l[me]s uramnak is őfelségének van közi. Mely iránt csak egy kállai vicehadnagy is meg tudta, s mérte őket, mindenkor érdemek szerént szólítani. A törvényes igazságnak kiszolgáltatására (melyre azon kívül is keresztyénsége szerént köteles), nem adófizetésre kényszerítem őket, mert azon kívül választ sem érdemel levelem tűlök.

Várad, kirűl való engedetl[en] hódolt jobbágyim felhozatásával, mely is hazánk törvényes szokásával n[em] ellenkezik, incursiot soha n[em] tétettem. K[e]g[ye]l[me]s ur[am] őfelsége parancsolatja nem volna is, inkább szolgálni, mint véteni kívánok, mind a méltóságos fejedelemnek őna[gysá]g[á]n[a]k, mind hazájul k[e]g[yelme]tek[-ne]k, minden alkalmatossággal.

Zolyomy ur[am] dolgát én reám senki nem bízta, magamra sem illetem. Relictaja[96] penig közelebb való atyafia k[e]g[yelme]d[ne]k, mint nek[em]. K[e]g[yelme]d jó emlékezetib[en] ajánlvá[n] magamat, végig maradok

k[e]g[yelme]d jóakaró atyafia, szolgája[97]

Szatthmar, 1. Augusti 1667.

---

[94] Csáky István saját kezével írta a „replica" szót, maga a választervezet azonban idegen kéztől származik.

[95] Kölcsei Kende Gábor, Szatmár vármegyei nemes. 1666 augusztusában részt vett a Wesselényi Ferenc által összehívott murányi gyűlésen, majd 1670 tavaszán a felső-magyarországi nemesi felkelés egyik vezére volt. 1673–1679 között a bujdosók egyik vezetője, portai követként is működött. Bánffy Zsuzsannát, Bánffy Dénes testvérét vette feleségül. Bethlen, 1993, 656; Pauler, 1876, 18–20; Benczédi, 1980, 19.

[96] A „relicta" szó jelentése ebben az esetben elvált feleség. Csáky (karatnai) Alia Máriára utal, akivel még 1648-ban házasodott össze Zólyomi, 1653. augusztus 2-án azonban már el is vált tőle. Lásd Horn, 2005, 268.

[97] A „szolgája" szó Csáky István keze írásával.

14.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Kolozsvár, 1667. október 5.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas ur[am], sógorom.

[1.] 29. Septembris írt k[egyelme]d méltóságos levelét tartozó böcsülettel vöttem, mind a novellákkal együtt. Óvjon penig I[ste]n attul k[egyelme]d méltóságá[na]k praejudiciumaval és hozzám való atyafiságos gratiajá[na]k contemtussaval[98] mulatnám el levelire való választételemet. Sőt valahány leveli hozzá[m] jüttek, bizony mindazokra választ tötte[m], s azokon kívül is, amikor az idő s a dolgok mint kívánták, k[egyelme]dh[ez] való kötelességem[ne]k eleget töttem, továbbra is hasonlót követni kész lévén. Veszek azért olyat eszemben, némely levelek eltévelyednek, de kérem azo[n], k[egyelme]d levelit ezután csak egyenesen Somlyóra, és ne más felé dirigalja.

[2.] Gróf Rottel ur[am] őn[a]g[ság]a engemet illető írásá[na]k communicalását is k[egyelmedne]k megszolgálo[m], I[ste]n sok jót adjon őn[a]g[ságán]ak eziránt való kegyelmességeiért is. Noha megvallom scrupuluso[m] nem tollaltathatik, miért ő n[a]g[ság]a szokott k[e]g[ye]lmességével ennyi idők alatt alázatos leveleimre való választételében nem éltete. Noha I[ste]n s az idő, hiszem, napfényre hozza valami hír legyen, hogy én, ha sokat n[em] is, de amit lehetett, igazán kívánta[m] szolgálni annak a fényes háznak, s őn[a]g[ságána]k is, mely ha semminek látszott is, annak méltóságára s hatalmára nézv[én], el[é]g a bennem volt a[99] jó igyekezet. Néha penig az elefánt mellet a szamárnak is hasznát veszik.

[3.] Lippa[100] s Gyula[101] táján, hogy türök[ne]k volna gyülekezeti, nem értettem, és noha most is van Kucsuk pasán[ak] követe Thömösvarrul udvarnál (maga is őn[a]g[ság]a Fejervarat[t] leven), de olyat őn[a]g[ság]a is nekem nem ír, kisseb dolgot is penig talán őn[a]g[ság]a megértene.

Semmi egyéb híreink is most, édes gróf ur[am], nincse[ne]k, ha mik olya[no]k occural[na]k, ke[gyelme]d[et] tudósítani el n[em] mulato[m]. Ezzel I[sten]nek oltalmába[n] ajánlom k[egyelme]d[et].

Kolosvart, 5. O[cto]bris 1667.

K[egyelme]d szolgája, sógora
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

---

[98] Értsd: megvetésével.
[99] Kihúzva egy már olvashatatlan szó.
[100] Lippa (ma: Lipova, RO).
[101] Gyula (H).

[4.] P. S. Én, édes gróf ur[am], ha I[ste]n valami nagy akadálytul megoltalmaz, szegény ur[am], Redei Ferencz[102] ur[am] temetésén jelen akarok lenni Huzton.[103]

[Külön lapon:] Édes gróf ur[am]

[5.] Nemrégen is írta[m] vala k[egyelmedne]k, hogy minapi tudósításom a debreceniek felől (melyet bizony k[egyelme]dh[ez] való igaz kötelességemtűl viseltetvén cselekedtem vala), úgy látta[m], k[egyelmedne]k kedvetlenségével volt, melyre nézve már nem bátorkodom hasonlót követni, és noha most is vadnak oly dolgok fenn, kiket[104] k[egyelmedne]k kellene megjelentenem, de örömest távoztatná[m], k[egyelme]de[t] ollyal ne terheljem, mely neh[é]zségével lenne. Evégre, ha más alkalmatossággal lészen hírével azon dolog, engemet idegenséggel akkor se vádoljon, én egyébiránt bizony minden kötelességemhez illendő dolgokban k[egyelme]d szolg[á]ja, igaz atyafia vagyok.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan uram[na]k (titulus), bizodalmas u[ramna]k, sógoromnak adassék.
[A hátoldalon:] 9. Octobris.

15.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Szamosújvár, 1668. január 3.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas ur[am], sógorom.

[1.] Isten őfelsége az újesztendőt kegyelmed[ne]k szerencséssé tegye és sokak[na]k érésével boldogítsa, kíváno[m].
Zahmarrul, 26. Decembris írt k[egyelme]d levelét tartozó böcsülettel vöttem. Sem idegenségem, sem udvartalanságom az oka, k[egyelmedne]k a néhány napok alatt nem írtam, hanem várakoztam azon dolgokra való k[egyelme]d választételére, kikrűl a méltóságos fejedelemasszony őn[agysa]ga által k[egyelmedne]k izentem vala. Melyekre még ma is várom a k[egyelme]d resolutioját, kikben is I[ste]n[n]el bizonyíto[m] vigyázta[m] inkábbára[105] [!] a k[egyelme]d méltóságára és jovára.

---

[102] Rhédey Ferenc (1610 k.–1667), Rhédey Ferenc és Károlyi Kata fia, Bethlen István veje. Felesége Bethlen Druzsina. Máramaros vármegye főispánja, valamint a fejedelmi tanács tagja volt. Az 1657-es lengyelországi hadjáratban II. Rákóczi György erdélyi fejedelem hadainak egyik alvezéreként tűnt fel. 1657-ben a rendek Erdély fejedelmévé választották, ő azonban az azt követő évben lemondott a fejedelmi címről II. Rákóczi György javára. I. Lipóttól 1659-ben grófi rangot kapott. Lásd Bethlen, 1993, 663; Szalárdi, 1980, 736; Cserei, 1983, 568.
[103] Huszt (ma: Xyct, UA).
[104] Kihúzva mögötte egy már olvashatatlan szó.
[105] Értsd: jobbára, többnyire. Lásd EMSZT V. 662.

[2.] Hogy a méltóságos gróf úr Rottel ur[am] őn[a]g[yság]a levelére udvartul későn adatott válasz, magam is bizony tűnődtem rajta, kinek okát máig is bizony nem tudo[m], mivel én egynéhány holnapja udvarnál nem voltam. Adná I[ste]n mindezek[ne] k jó kimenetelit. Én úgy latom. édes gróf uram, n[---][106]napra én tűlem fogy a közönséges [---]latra[107] való alkalmatosság, de [---] Isten azt is jómra adja nekem. Ezt ebben hagyván, ajánlo[m] k[egyelme]d atyafiságos gratiajában magamat mégis, és maradok

k[egyelmedne]k kész szolgája
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

Zamosujvar,[108] 3. Jan[uarii] 1668.

[3.] A székelyhídi[109] munitiok[110] kiadatások felöl[111] jűve-e k[e]g[ye]l[metekne]k, avagy a német commendant[na]k[112] valami ordinantiaja őfelségétűl, kér[em] ne nehezteljen felőle tudósítani.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan ur[amna]k (titulus), bizodalmas ur[amna]k, sógorom[na]k adassék.

16.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Bonchida, 1668. június 3.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas ur[am], sógorom.

[1.] Hogy k[egyelmed] a spanior és franciai királyok közt való békességrűl[113] tudósítani méltóztatott, k[egyelmedne]k igen-igen köszönöm. Jütt volt ugyan híre elébb is ide, de nem elég hitelesen. Minden kresztyén örülheti, akinek I[ste]n eszet adott. Annál inkább nekünk is örvendetes lehet, kiválképpen, ha azo[n] kresztyén királyok egyezsége szegény magyar nemzetünk[ne]k is jována szolgál, mely kiválképpen állana abban, ha pogány ellen fordítanák fegyver élét. K[é]r[em] azért igen bizodalmaso[n] k[egyelme]

[106] A töredékes résznél talán a „néhány" szó szerepelt.
[107] A töredékes résznél talán a „szolgálatra" szó állt.
[108] Szamosújvár (ma: Gherla, RO).
[109] Székelyhíd (ma: Săcueni, RO).
[110] A vasvári béke következtében 1665-ben felrobbantották a székelyhídi várat, ennek felszerelésével kapcsolatos a megjegyzés. Trócsányi, 1972, 47; Trócsányi, 1980, 15–16, passim.
[111] Kihúzva előtte: őfelségétűl
[112] A német katonái élén Szatmárban állomásozó Wolfgang Friedrich Freiherr von Cobb ezredes, aki az 1670-es években is itt teljesített szolgálatot. Pálffy, 1997, 274.
[113] Az úgynevezett devolúciós háborút lezáró, 1668. május 2-án megkötött aacheni békére utalhat.

d[e]t, azon békesség[ne]k conditioirul is ne nehezteljen tudósítani, had mi is örülhessünk neki, ha mi részünkre való lenne bennek kiválképpen. [2.] Horvat Miklos[114] dolgárul k[egyelmedne]k Zodorai[115] ur[am] által izentem. Én mind abban, s mind egyéb dolgokban k[egyelmedne]k szolgálni, amennyire tűlem kitelik, el nem mulatom. De mind a Horvát dolgában micsoda akadályom l[e]gyen, s egyéb fennforgó dolgokban is mely bajoson evedzek, szóval izentem Zodorai ur[am] által bővebben k[egyelmedne]k. Én, édes gróf ur[am], bizony szintén szintén elálló félben vagyok, kér[em] segítsen. Maradván a gyenge erő szerint

k[egyelmedne]k igaz szolgája
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

Bonczida, 3. Junii 1668.

[Címzés:] Méltóságos gróf Csakj Istvan u[ramna]k (titulus), bizodalmas u[ramna]k sógoromnak adassék.
[A hátoldalon:] 20. Junii.

17/a.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak
(Örményes, 1668. július 22.)

Méltóságos gróf úr, bizodalmas ur[am], sógorom.

[1.] 7 praes[entis] Zepesbűl[116] írt k[egyelme]d méltóságos levelét mind az inclusakkal együtt tartozó böcsülettel vöttem, jó akaratját azomban, I[ste]n éltetvén, k[egyelmedne]k megszolgálom, kérvén tovább is atyafiságos gratiaját mind hasonló, s egyéb dolgokban hozzám tartsa fenn.

Ide be most I[ste]n[n]ek hála csendességben vagyunk, a gyűlés négy napig tartott, az adó beküldéséről való dispositiok lőttek csak, egyéb semmi dolgokot az ország elé nem akart venni a takarodó időre nézve.

[2.] A vezér szerencsétlenségé[ne]k és hátrább való szállásá[na]k híre ide is sűrűn jű, sőt megölettetése is most kezde hirdettetni, I[ste]n sz[ent] fiáért szégyenítse meg őket.

---

[114] Horváth Miklós kilétét biztosan nem ismerjük, de valószínűsítjük, hogy azonos lehet Petrityevity Horváth Miklóssal, Küküllő vármegye alispánjával. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy Bánffy Zsigmond szolgájáról is lehet szó, akit szintén Horváth Miklósnak hívtak, vagy akár Teleki Mihály szolgájáról, aki szintén ezt a nevet viselte. Lásd Bethlen, 1993, 654; Fehér, 2007, 531; Kis, 1897, 29–32.

[115] Valószínűleg Szodoray Mihály szatmári vicekapitányról van szó.

[116] Szepes vármegye, központja, Szepesvár hivatalosan 1638 óta volt a Csáky család birtokában. Ennek körülményeiről lásd Deák, 1883, 114–124.

[3.] Ide be, édes gróf ur[am], mintegy 90 tolvaj éppen az ország közepiben jűtt be a segesvári,[117] medgyesi[118] erdőkön, vendek, rácok, úgy érte[m] páncélingesek, fegyveresek, kik[ne]k kergettetéséhez Kornjs[119] ur[am] expedialtatott ezen gyűlésbűl, mivel igen kezdtek szaporodni az egész országba[n]. Vigyázni fognak reájok, merre fognak, remélem, egy hét alatt megbolygatják őket. Egyéb semmi oly hírek most itten nincsenek,[120] hogy az Erdelj kimenetelinek híre mégis meg nem szűnhetik oda ki, én bizony csudául hallo[m] némely jóakaró uraimtul. Mely az én akaratombul soha bizony nem lészen, de legalább merek felelni felőle, hogy[121] bizony Erdeljtűl őfelsége birodalma[122] nem csak békével arathat, hanem szűrhet is. Az olyanok hirdetik ezt csak, édes gróf ur[am], akik vagy úgy akar[ná]k, avagy Erdeljnek vétlen lelkek ismereti furdalja. Én azomba[n] k[egyelme]d igaz atyafia, szolgája maradvá[n], kíváno[m] I[ste]n éltesse szerencsésen k[egyelme]d[e]t. 22. Julii 1668. Őrmenjesen.

K[egyelme]d szolgája, sógora
Banfi Dienes m[anu] p[ropria]

[Címzés:][123] Méltóságos gróf Csaki Istuan uram[na]k őkeg[yelméne]k (titulus), bizodalmas uram[na]k, sógorom[na]k adassék.
[A hátoldalon:] 26. Julii.

17/b.

Csáky István választervezete Bánffy Dénesnek (Szatmár, 1668. július 27.)

Replica
Bizodalmas uram, sógorom, ajánlom kötöles szolgálatomot k[egyelmedne]k.

Eőrméniesről 22. p[rae]sentis válaszul írt k[e]g[yelme]d becsületes leveléből k[e] g[ye]lmetek[ne]k házáirúl nagy csendességét örömmel ért[em].[124] Kit hogy ezután is mások jovaira, és veszedelmére, tilalmas úton vágyódók kívánsági meg ne zavarhasso-

[117] Segesvár (ma: Sighişoara, RO).
[118] Medgyes (Ma: Mediaş, RO).
[119] Kornis Gáspár (1641–1683), Marosszék főkapitánya. Kornis Ferenc kolozsi főispán és Wesselényi Kata fia. 1663-ban Balassi Máriát, majd annak halála után Csáky Máriát, Csáky István szatmári főkapitány lányát vette feleségül. Lásd T. Orgona, 2014, 304.
[120] Az első „n" betű egy tintafolt miatt olvashatatlan.
[121] Mögötte kihúzva: én.
[122] Mögötte kihúzva talán: „bek". A folytatásból következtethető ki, hogy a „békével" szót írta volna ide eredetileg Bánffy.
[123] Idegen kéztől. (?)
[124] Előtte kihúzva: hallom.

nak, szívből kívánom. Amint hogy effélékben k[e]g[yelme]d nem kevésbé foganatos, mint szükséges vigyázása sokak[na]k ösztönit megzabolázhatja. Mert ugyanis k[e]g[yelme]d bölcs ítileti szerint is nyughatatlan fejek, s elmék szoktak másokat is nyughatatlankodtatni, hogy amaz régi mondásként solatium sit miseris socios habere[125] goenar[um].[126] Amely páncélos tolvaj rácok felől ír k[e]g[yelme]d, hogy Erdelyben lappangani kezdtek, itt köröl való vármegyékben is sok csintalanságot töttek, holott maradások nem lehetvén, kiszorultak. Ne mentse I[ste]n őket érdemek szerént való veszedelemtől. Maradván k[e]g[yelme]d jóakaró szolgája

g[róf] Csaky István

Szakmárt, 27. Julii 1668.

18/a.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak (Bonchida, 1669. augusztus 30.)

Bánffy levelének szövegét kivonatban közöljük, mivel az csak igen hiányosan maradt ránk. Levelében Bánffy panaszkodik, hogy egy ideje nem jött Csákytól levél. Beszámol a fejedelem szamosújvári vadászatáról, aki ma indult vissza Radnótra. Tájékoztatja a budai vezír[127] követének ügyéről. Kéri, hogy Kis Balázs fosztogatásait fékezze meg, mivel a kerestelkiek[128] mellett már az ákosiakat[129] is fenyegeti.

18/b.

Csáky István választervezete Bánffy Dénesnek (Som, 1669. szeptember 10.)

Replica:
Mint kedves sógor uram[na]k ajánlo[m] köteles szolgálatomat k[e]g[ye]lmed[ne]k.

---

125 Mögötte kihúzva: habere.
126 A Csáky választervezetét lejegyző ismeretlen kéz nyilvánvalóan tévesztett az utolsó szó esetében, a mondás helyesen így hangzik: „solatium sit miseris socios habere poenarum". Itt szeretnénk megköszönni Fazekas István segítségét.
127 1667. október 28-tól 1670 októberéig Mahmúd pasa. Lásd Gévay, 1841, 47.
128 Kerestelke (ma: Crištelec, RO).
129 Ákos (ma: Acâș, RO).

30. Augusti Bonczidárul írt k[e]g[ye]l[me]d levelét ez órában vöttem illendő becsülettel, melyb[en] hogy a mostani ott való állapotokrul tudósítani méltóztatott, k[e]g[yelme]d jóakaratját megszolgálo[m]. A méltóságos fejedelem őnag[yság]a szép vadászatinak szerencséje, nem kétlem, áldomás nélkül sem volt, I[ste]n szerencséltesse őnag[yság]át nagyobb dolgaiban is. Bécsből aminémű híreim érkeztek, parancsolatja szerént nagy örömest ím közlöm k[e]g[yelme]ddel. Kérem atyafiságos confidentiaját tartsa meg hozzám. Kis Balás, mivel hozzám nem köteles, és nálamnál jobb[an] tudhatja k[e]g[yelme]d, hogy az ákosiakon való praetensioja sem mindenestől helytelen, jobb volna talán k[e]g[yelme]d[ne]k illendő contentatioja felől parancsolni, maradván

k[e]g[yelme]d[ne]k

jóakaró szolgája
gróf Csáky István m[anu] p[ropria]

Som,[130] 10. Septembr[is] 1669.

19.

Bánffy Dénes Csáky Istvánnak (Bonchida, szeptember)

Az irat nagymértékű károsodása miatt csupán tartalmi kivonatot közlünk. A levél keltezésének éve, valamint a hónap napja ugyanezen ok miatt nem állapítható meg. Tartalmát tekintve annyit tudhatunk meg, hogy Bánffy megkapta Csáky levelét. Köszönetet mond, hogy a németek által letartóztatott kolozsváriak érdekében közbenjárt. Bánffy reményét fejezi ki, hogy a két haza közötti békesség megmarad.

[130] Beregsom (ma: Шом, UA).

Rövidítések és irodalomjegyzék

MNL OL — Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára P 507, Nádasdy család nádasdladányi levéltára, Levelezések, Series A. V. 12. d. No. 498.

*

Bak 2000 — Bak Borbála: *A XVI–XVIII. századi magyar nyelvű források kiadásának kérdései. Ajánlás a magyar nyelvű források közreadásához,* In: *Fons*, 7. (2000) 1. sz. 91–137.

Balogh 2000 — Balogh Judit: *Politikaformáló székely főemberek II. Rákóczi György Erdélyében,* In: *Századok*, 146. (2012) 5. sz. 1189–1226.

Barta M. 2015 — Barta M. János: *Egy katolikus főnemes válasza a politikai krízisre: Csáky István szerepe Felső-Magyarországon (1670–1675).* In: Peter Kónya–Annamária Kónyová (eds.): *Od reformácie po založenie cirkvi: A reformációtól egyházalapításig.* Vydavatelstvo Presovskej Univerzity, Presov, 2015, 423–438.

Benczédi 1980 — Benczédi László: *Rendiség, abszolutizmus és centralizáció a XVII. század végi Magyarországon (1664–1685),* Bp., 1980. (Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 91.)

Bethlen 1993 — Bethlen János: *Erdély története 1629–1673.* Fordította P. Vásárhelyi Judit, az utószót és a jegyzeteket írta Jankovics József, Bp., 1993.

Cserei 1983 — Cserei Mihály: *Erdély históriája (1661–1711).* S. a. r. Bánkúti Imre, Bp., 1983.

Deák 1883 — Deák Farkas: *Egy magyar főúr a XVII. században. Gr. Csáky István életrajza,* Bp., 1883. (reprint, 2011.)

Emszt v–vi. *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár.* Anyagát gyűjt. és szerk. Szabó T. Attila, Bukarest–Bp., 1993.

Fehér 2007 *Teleki Mihály udvartartási naplója (1673–1681).* Közzéteszi Fehér János, Kolozsvár, 2007.

Gergely 1912 Gergely Sámuel: *Adatok Bánffy Dénes tragédiájához,* In: *Erdélyi Múzeum*, 7. (29.) (1912) 4. sz. 281–288.

Gévay 1841 *A budai pasák.* Kiadta Gévay Antal, Bécs, 1841.

Horn 2005 Horn Ildikó: *Lórántffy Kata,* = Uő: *Tündérország útvesztői. Tanulmányok Erdély történelméhez,* Bp., 2005. 257–268. (TDI Könyvek)

Kis 1897 Kis Bálint: *Erdélyi családtörténelmi adalékok,* In: *Turul*, 15. (1897) 19–31., 127–147.

Kis 1895 Kis Bálint: *A Petki család,* In: *Turul*, 13. (1895) 97–110.

Ludiková–Mikó–Pálffy 2007 Ludiková, Zuzana–Mikó Árpád–Pálffy Géza: *A szepeshelyi Szent Márton-templom, egy felső-magyarországi katolikus központ késő reneszánsz és barokk sírkövei és halotti címerei. In memoriam András Kubinyi (1929–2007),* In: *Művészettörténeti Értesítő*, 56. (2007) 2. sz., 313–344.

Mordovin 2009 Mordovin Maxim: *Petki István, II. Rákóczi György főudvarmestere,* = *Szerencsének elegyes forgása. II. Rákóczi György és kora.* Szerk. Kármán Gábor–Szabó András Péter, Bp., 2009. 373–422.

T. Orgona 2014 T. Orgona Angelika: *Unikornisok Tündérországban. A ruszkai Kornisok Erdélyben (1546 k.–1648.),* Bp., 2014.

Pálffy 1995 Pálffy Géza: *Katonai igazságszolgáltatás a királyi Magyarországon a XVI–XVII. században,* Győr, 1995. http://www.3d.hu/hkkk/files/tanacsadok/palffy_katonai.pdf Utolsó letöltés ideje: 2015.04.12. 14:17.

Pálffy
1997 Pálffy Géza: *Kerületi és végvidéki főkapitányok és főkapitány-helyettesek Magyarországon a 16–17. században. (Minta egy készülő főkapitányi archontológiai és „életrajzi lexikonból”),* In: *Történelmi Szemle*, 39. (1997) 2. sz. 257–288.

Papp
2011 Papp Klára: *Az erdélyi Csákyak,* Kolozsvár, 2011. (Erdélyi Tudományos Füzetek 273.)

Pauler
1876 Pauler Gyula: *Wesselényi Ferencz nádor és társainak összeesküvése, 1664–1671,* II, Bp., 1876.

Sebestyén
2012 *Bánffi Dienes elárultatása: levelek, okiratok, korabeli vallomások*. Vál., az előszót és a jegyzeteket írta Sebestyén Mihály, Marosvásárhely, 2012. (Erdélyi ritkaságok 7.)

Szalárdi
1980 Szalárdi János *Siralmas magyar krónikája*. S. a. r. Szakály Ferenc, Bp., 1980.

Szilágyi
1859 Szilágyi Sándor: *Bánffi Dénes kora és megöletése,* Bp., 1859. (Különlenyomat a Magyar Akadémiai Értesítőből.)

Tóth
1999 Tóth Sándor László: *Kücsük Mehmed magyarországi tevékenységéhez,* In: *Aetas*, 14. (1999) 4. sz. 89–99.

Trócsányi
1972 Trócsányi Zsolt: *Teleki Mihály. Erdély és a kuruc mozgalom 1690-ig,* Bp., 1972.

Trócsányi
1980 Trócsányi Zsolt: *Erdély központi kormányzata 1540–1690,* Bp., 1980.

R. Várkonyi
1984 R. Várkonyi Ágnes: *Erdélyi változások,* Bp., 1984. (Nemzet és emlékezet)

R. Várkonyi
2002 R. Várkonyi Ágnes: *A Wesselényi szervezkedés történetéhez 1664–1671 = Tanulmányok Szakály Ferenc emlékére.* Szerk. Fodor Pál–Pálffy Géza–Tóth István György, Bp., 2002. 423–460. (Gazdaság- és társadalomtörténeti kötetek 2.)

R. Várkonyi
2002 R. Várkonyi Ágnes: *„Édes Gróf Öcsém Uram!" Csáky István két levele Zrínyinek = Tarnai Andor-emlékkönyv,* szerk. Kecskeméti Gábor, Bp., 1992. 295–306. (Historia Litteraria 2.)

Zsinka
1914 Zsinka Ferenc: *Losonczi Bánffy Dénes és kora.* (Életrajzi vázlat), Bp., 1914.